Kant og Retsstaten.

Af Overlæge Viggo Starcke.

Immanuel Kant.

I Tankens Storhed og Renhed er faa Mennesker vel naaet højere end den berømte tyske Tænker, Immanuel Kant. Det har derfor ikke ringe Betydning, at Kant maa betragtes som en af de grundlæggende Fædre, som Retsstaten bygger paa.

I 1795 udgav han sit ejendommelige Skrift »Zum ewigen Frieden«. I denne Bog om den evige Fred, som Folkeforbundet og Retsforbundet burde enes om at udgive i en alment læselig Form, findes hele Omridset og Grundlaget for saavel Folkeforbundet som Retsstaten givet.

Det vil i Mellemtiden maaske have Interesse at se et Par Uddrag af dette mærkelige Skrift.

Bogen vakte dengang stor Opsigt ude i Verden, og en af de ledende Aander i den franske Revolution, Abbeden og Statsmanden Sieyés, sendte i den Anledning den franske Constitution til Kant og bad ham, om han vilde rette den.

*

Kant begynder med at nævne, at han har sin Titel »Zum ewigen Frieden« fra Skiltet paa et hollandsk Gæstgiveri, — hvor der var malet: en Kirkegaard, — og at han vil lade staa hen, om det skal symbolisere Staternes Herskere, der aldrig synes at kunne faa nok af Krige.

»At tages i Sold, for at dræbe eller lade sig dræbe, synes at være en Brug af Mennesker som blotte Maskiner eller Værktøj i en andens, Statens, Haand, som ikke lader sig forene med Menneskehedens Ret til vor egen Person«.

»Saaledes svarede en bulgarsk Fyrste den græske Kejser, som i sin Troskyldighed vilde afgøre Tvisten med ham i en Tvekamp og ikke ved sine Undersaatters Blod: »En Smed, der har Tænger, tager ikke det gloende Jærn ud af Ilden med Hænderne«.«

*

»En Stat er ikke, som Jorden hvorpaa den har sit Sæde, noget, man kan arve. Den er et Samfund af Mennesker, over hvem ingen undtagen de selv har Ret til at byde og disponere.«

»Den Ret, der tilkommer os alle som Verdensborgere, skal indskrænkes til den almindelige Gæsteret, som en Fremmeds Ret til ikke at blive fjendtligt behandlet, fordi han betræder andres Grund.«

»Denne Ret tilkommer alle Mennesker som en Følge af alles Ret til fælles Besiddelse af Jordens Overflade. Da denne er en Kugleflade, kan Menneskene ikke udbrede sig paa den i det uendelige, men er før eller senere nødt til at taale hinanden indbyrdes. Oprindeligt har ingen større Ret til et Sted paa Jorden, end andre har.«

»Man har ofte dadlet de Benævnelser, som tillægges Herskerne (f. Ex. Herrens Salvede, den guddommelige Viljes Fuldbyrder paa Jorden osv.) som grove, svindleriske Smigrerier; efter mit Skøn dog uden Grund. Langt fra at gøre Landsherren hovmodig maa de snarere ydmyge ham i Sjælen, dersom han

---

res Stemme til deres egne Slavefogeder, til d'Herrer Politikere, der lovgiver til Fordel for de 13 pCt. af Befolkningen?

Man kan umuligt tænke sig andet, end at de 87 pCt. en Dag siger Stop til at lade sig trække rundt ved Næsen, selv om Manden, der trækker, hedder Stauning, og Partiet af gammel Vane kaldes Arbejderpartiet!

R. Funck Jensen.

har Forstand (hvilket man dog bør forudsætte), og betænker, at han har paataget sig et Embede, som er alt for stort for et Menneske, nemlig: at hævde Guds helligste Ejendom paa Jorden, Menneskenes Ret. Han maa leve i stadig Frygt for ikke at skade denne Guds Øjensten«.

»Retmæssig Frihed kan ikke, som man ofte plejer, defineres som Berettigelsen til »at gøre alt, hvad man vil, naar man kun ikke gør nogen Uret«. — Meget snarere bør min udvortes, retmæssige Frihed bestemmes saaledes: »Den er Berettigelsen til ikke at lyde andre Love end dem, jeg selv har kunnet give mit Samtykke til.« Saaledes er udvortes, retmæssig Lighed i en Stat det Forhold mellem Statsborgerne, hvorefter ingen retmæssigt kan forbinde en anden, uden tillige at underkaste sig en Lov, ifølge hvilken den anden paa samme Maade kan forbinde ham«.

I sin Metaphysik der Sitten opstiller Kant den Sætning, at enhver Handling er ret, som kan bestaa med den Grundsætning, at enhvers Frihed maa stemme med andres efter en almen Lov. Ingen kan have Ret til at hindre nogen anden i Udførelsen af Handlinger, der kan bestaa med Hævdelsen af alles lige Ret.

»Man kan betragte Folkene, Staterne, ligesom enkelte Mennesker, som i deres Naturtilstand støder sammen, og blandt hvilke enhver for sin Sikkerheds Skyld kan og bør fordre af den anden, at han skal indtræde i en borgerlig Forfatning, der betrygger enhver sin Ret. Dette vilde blive et Folkeforbund, der dog ikke er det samme som en Folkestat«.

»Forskellen mellem de europæiske og de amerikanske Vilde er nærmest den, at de sidste ganske har opædt adskillige Stammer af deres Fjender, medens de første bedre forstaar at udnytte deres overvundne Fjender end ved at æde dem.«

»Den menneskelige Naturs Ondskab, som viser sig utilsløret i Folkenes indbyrdes Forhold, gør det til et stort Under, at man endnu ikke har kunnet forvise Ordet Ret fra Krigspolitiken som pedantisk. Ligesaa underligt er det, at endnu ingen Stat har dristet sig til offentlig at bekende sig til denne Mening«.

»Denne Hyldest som enhver Stat, i det mindste i Ord, aflægger til Retsprincippet, viser dog, at der i Mennesket er større, skønt hidtil slumrende, Anlæg til engang at vinde Sejr over det Onde i ham selv og at haabe det samme af andre, thi ellers vilde Staterne, som indbyrdes bekæmpe hinanden, aldrig tage Ordet Ret i Munden; det maatte i saa Fald ske for at drive Spot dermed, som hin galliske Fyrste der sagde: »Ret er det Fortrin, som Naturen gav den Stærkere over denSvagere, at denne skal være ham underdanig«.«

»Med det større eller mindre Fællesskab, der nu har udviklet sig blandt alle Jordens Folkeslag, er det nu kommet saa vidt, at Rettens Krænkelse et Sted paa Jorden føles allevegne. Ideen om en verdensborgerlig Ret er altsaa ingen fantastisk og overspændt Forestilling om Ret, men en nødvendig Udfyldning af den uskrevne Lov om saavel Statens som Folkenes Ret til offentlig Menneskeret overhovedet, og saaledes til evig Fred, hvortil man kun under denne Betingelse tør haabe at nærme sig«.

»Den borgerlige Forfatning skal være republikansk, d. v. s. hvile først paa Princippet om Frihed, dernæst paa Grundsætningen om alles Afhængighed af en eneste fælles Lovgivning, og endelig paa Loven om deres Lighed som Statsborgere«. »Den republikanske Forfatning er ubesmittet af Oprindelse, da den udspringer af det rene Begreb om Ret«. »Man maa dog ikke sammenblande Begreberne republikansk og demokratisk.«

»Republikansk er det Statsprincip, hvor den udøvende Magt er adskilt fra den lovgivende. Despotisme er Statens egenmægtige Fuldbyrdelse af Love, som den selv har givet«. »Demokratiet er nødvendigvis et Despoti, fordi det grunder en exekutiv Magt, hvorved alle, som dog ikke er alle, beslutter over den enkelte, hvorved Almenviljen kommer i Modsigelse baade med sig selv og med Friheden«.

»Problemet at ordne en Stat lader sig, saa haardt det end lyder, løse selv for et Folk af Djævle (naar de blot har Forstand)«.

»Thi det gælder ikke Menneskets moralske Forbedring, men blot Naturens Mekanik, af hvilken Opgaven forlanger at vide, hvorledes den kan anvendes paa Mennesker, der er samlede til et Folk, for at give deres ufredelige Sindelags Modstand

en saadan Retning, at de indbyrdes selv nøder hinanden til at underkaste sig Tvangslove og paa denne Maade selv maa tilvejebringe den Fredstilstand, der giver Lovene Kraft.«

»Naturen vil uimodstaaeligt, at Retten omsider skal sejre«.

»Handelsaanden, der før eller senere bemægtiger sig ethvert Folk, kan ikke bestaa med Krigen. Da Pengemagten dog i alt Fald er den tilforladeligste af alle de Staten underordnede Magter, saa ser Staterne sig nødte til (just ikke af Moralitetens Drivfjedre) at befordre den ædle Fred«. »Paa denne Maade, ved Mekanismen i selve den menneskelige Natur, garanterer Naturen den evige Fred: vel ikke med en Sikkerhed, der er tilstrækkelig til teoretisk at spaa dens Komme, men dog i praktisk Henseende tilstrækkelig, og som gør det til en Pligt at virke for dette Maal, der ikke er en blot og bar Indbildning«.

»Religionernes Forskellighed: et underligt Udtryk! som om der gaves forskellige Slags Moral. Ikke i Religionen, men vel i Historien om Midlerne til dens Udbredning, kan der gives forskellige historiske Trosmaader og forskellige Religionsbøger (Zend-Avesta, Veda, Koranen osv.), men kun en eneste for alle Mennesker og alle Tider gyldig Religion«.

»Man kan i Udførelsen af denne Ide i Praxis ikke gøre Regning paa nogen anden Begyndelse af en retslig Forfatning end ved Magt, paa hvis Tvang den offentlige Ret siden grundes.«

»Vel sandt, gives der ingen Frihed, og er den moralske Lov ikke grundet paa den, men er alt det virkelige og mulige kun Naturens Mekanisme, saa er Politik den hele praktiske Visdom, og Retsbegrebet en Tanke uden Indhold. Men finder man det derimod uomgængelig nødvendigt at forene Retsbegrebet med Politiken, ja at gøre det til dennes uomgængelige Betingelse, saa maa man indrømme Muligheden af begges Forening. Jeg kan godt tænke mig en moralsk Politiker, en Politiker hvis Statsklogskabs Principer kan bestaa sammen med Moralen, — men jeg kan ikke tænke mig en politisk Moralist, der smeder sig en Moral, eftersom Statsmanden finder det fordelagtigt.«

»Budet er: Tragt først efter den rene praktiske Fornufts Rige og efter dens Retfærdighed, saa skal det, I vil, den evige Fred, af sig selv tilfalde jer«.

»Det er en Grundsætning i den moralske Politik, at et Folk skal forene sig til en Stat efter Frihedens og Lighedens ene gyldige Retsbegreber, og dette Princip er ikke grundet paa Klogskab, men paa Pligt«.

»Der er et Ordsprog, der vel lyder lidt pralende, men dog har Sandhed i sig: »Fiat justitia, pereat mundus«, hvilket er udlagt: »Lad Retfærdighed ske Fyldest, om saa alle Skelmer i Verden skulde gaa til Grunde derved«, — det er en ypperlig Retsgrundsætning, der afskærer alle Magtens og Svigagtighedens Krumveje«

»Verden gaar saamænd ikke til Grunde, selv om de onde Menneskers Antal skulde formindskes«.

»Menneskets Ret bør holdes hellig, selv om det koster den herskende Magt nok saa store Ofre. Her kan man ikke gaa paa Akkord eller udspekulere en Mellemting mellem Ret og Nytte, men al Politik maa bøje Knæ for Retten og kan saa til Gengæld haabe engang at naa en saadan Grad af Klarhed, at den skinner uophørlig«.

»Alle de Handlinger, der angaar andre Menneskers Ret, og hvis Grundsætninger ikke taaler Offentlighedens Lys, er uretfærdige«.

»Kun under Forudsætning af en retslig Tilstand, den eneste Betingelse under hvilken Mennesket virkelig kan deltage i en Ret, kan man tale om en Folkeret, fordi denne allerede i sit Begreb indeholder Forkyndelsen af en Almenvilje, der siger: Enhver sit.«

»Baade Menneskekærligheden og Respekten for Menneskets Ret er Pligter; men Menneskekærligheden er kun en betinget Pligt, Retfærdigheden derimod en ubetinget, uomgængelig, bydende Pligt, som den, der vil hengive sig til Godgørenhedens søde Følelser, først maa sikre sig ikke at have overtraadt.«

✦

Det er min Opfattelse, at der tilkommer Kant en Hædersplads i det Galleri af Menneskehedens store Aander, som Retsstatens Fædre er.

V. Starcke.

Forær Deres bedste Ven et Aars-Abonnement paa Retsforbundets Maanedsmagasin — 2 Kr. aarligt.